

КОЛЕКТИВНО КРИВИЧНО ДЕЛО И РЕАЛНИ СТИЦАЈ

Оптужена је пресудом окружног суда оглашена кривом за кривично дело преваре у виду заната из члана 258, став 3 Кривичног законика зато што је низом преварних радњи од разних лица одузела већи број различитих ствари углавном не велике вредности.

Бранилац оптужене изјавио је против ове пресуде жалбу због повреде Кривичног законика и одлуке суда о казни, истичући да је окружни суд погрешно квалификовао дело као дело из чл. 258 ст. 3 Кривичног законика, с обзиром на то да су ствари које је оптужена преварним радњама одузела мале вредности, те да у овом случају стоје сви елементи кривичног дела из чл. 259 ст. 2.

Врховни суд народне републике, решавајући по жалби браниоца, нашао је да је према правилно утврђеном чињеничком стању — у коме смислу није било жалбе — окружни суд правилно нашао да у радњама оптужене стоји кривично дело преваре у виду заната из чл. 258 ст. 3 Кривичног законика, с обзиром на то да је оптужена у низу превара које је извршила у три случаја преварним радњама одузела ствари које се не могу сматрати као ствари незнатне вредности. Међутим, Врховни суд сматра да је окружни суд погрешно када је све преварне радње које је оптужена извршила квалификовао као једно кривично дело преваре у виду заната из чл. 258 ст. 3. По мишљењу Врховног суда, кривично дело из чл. 258 ст. 3 Кривичног законика могу да сачињавају само оне преварне радње које испуњавају све елементе из чл. 258 ст. 1, а не и оне које одговарају обележјима дела из чл. 259 Кривичног законика те у случајевима када има и једних и других постоје кривично дело из чл. 258 ст. 3 и кривично дело из чл. 259 ст. 2 Кривичног законика у реалном стицају, — али како је у овом случају жалба била уложена само у корист оптужене, Врховни суд у смислу чл. 261 Закона о кривичном поступку није могао да у смислу горе изложеног схватања мења квалификацију дела, јер би то било на штету оптужене.

(Пресуда Врховног суда НР Србије бр. Кж-1289/52 од 30-VI 1952 године.)

Суштина горњег случаја своди се на решење питања која кривична дела могу улазити у састав колективног кривичног дела у виду заната, тј. морају ли то бити све иста дела или могу бити и разне врсте једног кривичног дела. Међутим, пре него што се да одговор на ово питање, потребно је, као претходно питање, решити да ли извршење више појединих кривичних дела (на пример превара) у виду заната претставља са правног гледишта једно јединствено колективно кривично дело, за које треба изрећи једну казну у границама одређеним законом за то дело, или у том случају постоји реални стицај одговарајућег броја кривичних дела извршених у виду заната.

Ако се по овом питању стане на становиште да у таквом случају постоји реални стицај, онда у горњем случају ситне преваре не могу чинити јединствено кривично дело са осталим преварама, које ни саме за себе не чине правно јединство, те би у том случају постојао реални стицај одговарајућег броја превара у виду заната из чл. 258 ст. 3 Кривичног законика и једног кривичног дела из чл. 259 ст. 2 Кривичног законика.

Усвајањем супротног становишта по овом питању, тј. да у случајевима кривичних дела у виду заната све појединачно извршене деликтне радње претстављају једно јединствено колективно кривично дело, решење горњег случаја зависи од гледишта које се заузме по другом питању, тј. која све дела могу ући у састав колективног кривичног дела. Ако се при решењу овог другог питања заузме становиште да у састав колективног кривичног дела могу ући само иста кривична дела а не и разне врсте истог дела, онда у горњем случају постоје два кривична дела, и то кривично дело из чл. 258 ст. 3 и кривично дело из чл. 259 ст. 2 у реалном стицају, док у случају супротног решења овог питања, тј. да и разне врсте једног кривичног дела могу сачињавати јединствено колективно кривично дело, у горњем случају постоји само једно кривично дело, и то дело преваре у виду заната из чл. 258 ст. 3 Кривичног законика, којим су обухваћене све појединачне преваре које је олгужена извршила.

У теорији кривичног права постоје супротна мишљења о томе да ли више извршења једног кривичног дела у виду заната претставља једно јединствено колективно кривично дело или у том случају постоји стицај кривичних дела извршених у виду заната.

У прилог схватања да у таквим случајевима постоји стицај кривичних дела у виду заната истиче се да кривац код кривичних дела у виду заната претставља тежу врсту кривца, те да би он, спајањем свих појединачно извршених дела у јединствено колективно кривично дело, нарочито у случајевима када се поступање у виду заната појављује као квалификаторна околност, био неосновано привилегисан, јер би био блаже кажњен него када би се применила правила о одмеравању казне за кривична дела у стицају.

Присталице супротног гледишта, међутим, сматрају да је конструкција колективног кривичног дела као јединственог кривичног дела без обзира на број појединачних извршења, потребна како са разлога правичности — јер код извршиоца колективног кривичног дела постоје такве психичке диспозиције које утичу на њега да дела у питању и даље врши, услед чега је такав извршилац унеколико смањено урачунљив, па стога треба да буде блаже кажњен него за дела у стицају, — тако и са гледишта целисходности, јер у таквим случајевима најчешће није могуће утврдити сва појединачно извршена дела, те је боље да се сва дела обухвате у једно колективно кривично дело и за исто изрекне јединствена казна.

Изнети разлози за друго мишљење не могу се у потпуности прихватити, с обзиром да извршиоци кривичних дела у виду заната нису смањено урачунљиви, а када би то и били питање би се имало да решава на основу општих правила о урачунљивости односно смањеној урачунљивости. И разлози процесуалне целисходности такође нису довољно убедљиви да би се због њих стварала конструкција колективних кривичних дела. Међутим, постоји један други разлог који оправдава третирање колективног кривичног дела у виду заната као јединственог кривичног дела. Овај разлог лежи у квалитативној разлици која постоји између колективних кривичних дела у виду заната и обичних кривичних дела. Специфичност колективних кривичних дела у виду заната састоји се у томе што код њих постоји један посебан субјективни елемент — поступање у виду заната, који претпоставља постојање претходне одлуке да се понављањем извршења кривичног дела у питању створи за учиниоце извор прихода. На том субјективном моменту, тј. намери да се дело понавља како би се тиме створио извор прихода, и лежи тежиште инкриминације односно строжије кажњивости код кривичних дела у виду заната. Међутим, баш са гледишта тог елемента сва појединачна извршења појављују се као етапе у остварењу јединствене намере, у чему и лежи битна разлика између колективног кривичног дела у виду заната и више пута поновљеног извршења извесног простог кривичног дела. Ако је, дакле, код кривичних дела у виду заната кажњив баш тај „занат“ односно вршење тога „заната“, онда је разумљиво да свако појединачно извршење неће претстављати засебно кривично дело, већ ће сва заједно претстављати логичко и правно јединство, при чему број појединачних извршења може имати утицаја само приликом одмеравања казне.

Несумњиво је да су оправдани и разлози за мишљења о постојању реалног стицаја кривичних дела у виду заната, утолико пре што кривично дело у виду заната постоји у оним случајевима када је учинилац испољио намеру односно спремност да понављањем дела себи створи извор прихода, те као такво може постојати и кад је дело извршено само једном, јер иако је понављање вршења дела најизразитији доказ намере односно спремности учиниоца да дело и даље понавља, ова намера односно спремност се може утврдити и из других чињеница. Међутим, ипак се мора узети да наш Кривични законик допушта да се више појединачних извршења могу сматрати као јединствено колективно кривично дело у виду заната, с обзиром на то да Законик у одговарајућим одредбама (на пример у чл. 258 ст. 3) употребљава израз „Ко дело... врши у виду заната...“ указујући изразом „врши“ да има у виду трајно односно више пута понављано вршење кривичног дела у питању.

Ако се усвоји ово гледиште, тј. да сва појединачна извршења сачињавају једно а не стицај кривичних дела у виду заната,

онда је потребно да се утврди каква дела могу улазити у састав једног јединственог колективног кривичног дела, тј. морају ли то бити само иста дела или могу бити и разне врсте једног кривичног дела. Правна логика као и разлози правичности нужно захтевају прихватање другог гледишта, које је прихватио окружни суд у горњем случају. Ако кривично дело преваре у виду заната из чл. 258 ст. 3 обухвата све појединачно извршене преваре, не види се разлог због кога би оно обухватало само крупније преваре, док би ситне преваре образовале ново дело у стицају са овим првим. Неубедљив би био аргуменат да ст. 3 чл. 258 Кривичног законика упућује на ст. 1 истог члана те да само дела из овог става могу сачињавати колективно кривично дело преваре у виду заната, јер се ово упућивање односи на опис кривичног дела преваре уопште, који је дат у ст. 1 чл. 258. Како чл. 259 говори такође о кривичном делу преваре прописујући блаже кажњавање у случају када је у питању ситна превара, то ово дело не претставља неко ново, квалитативно различито кривично дело, већ само блажу врсту истог кривичног дела. Стога је сасвим разумљиво, да и ова дела могу улазити у састав кривичног дела преваре у виду заната поред дела предвиђених чл. 258 ст. 3 Кривичног законика.

Супротно гледиште би и са разлога правичности било неодрживо, јер би према истоме кривац који у виду заната поред крупних врши и ситне преваре одговарао за два кривична дела у стицају, док би онај који у виду заната врши само крупне преваре био у повољнијем положају, јер би одговарао само за једно кривично дело.

Из изложеног излази да у случају када је неко лице у виду заната извршило више превара и то како оних из чл. 258 ст. 1 Кривичног законика, тако и оних из чл. 259 ст. 1, — постоји само једно кривично дело, и то колективно кривично дело преваре у виду заната из чл. 258 ст. 3 Кривичног законика.

Мирослав Ђ. Ђорђевић

ВОЂЕЊЕ УПРАВНОГ СПОРА ПРОТИВ АКТА ДОНЕТОГ ПО ПРАВУ НАДЗОРА

У прошлом, првом броју „Анала“ објавио је занимљив случај под горњим насловом П. Димитријевић.

Хтео бих да поводом овог случаја учиним две кратке напомене.

Најпре, мислим да треба истаћи велику чисто правничку вредност одлуке Врховног суда. Начин на који је Савезни врховни суд решио питање издвојивши прави циљ и идеју управног судства на супрот свим формалним аргументима претставља леп пример вештине тумачења и њене важности. То доказује висок квалитет нашег судства, а истовремено и познату чињеницу да је улога судства